

Research Article

The Impact of U.S. Sanction on Trade of Oil between Iran and China

Sayed Mohammad Hassan Razavi^{1*}, Elham Aminzadeh², Mohammadreza Salari³

1. Assistant Prof., Department of Public Law, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran
2. Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran
3. Ph.D. Student in Oil and Gas Law, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Article history:

Received: 21/09/2023

Accepted: 03/12/2023

Abstract

The People's Republic of China is regarded as the biggest importer of crude oil and the second-largest producer of petroleum and petrochemical products. The Chinese oil market consists of two main players, with Chinese state oil companies being the primary actors. Companies such as China National Petroleum Corporation (CNPC), China National Offshore Oil Corporation (CNOOC), National Petrochemical Corporation (SINOPEC), and China National Chemical Import and Export Corporation (SINOCHEM) are the most prominent among them.

Since the re-imposition of US sanctions against Iran, commercial relations between these corporations and the Islamic Republic of Iran, including oil trade, have been halted. This challenge is primarily attributed to the transformation of Chinese state oil companies from National Oil Companies (NOCs) to International Oil Companies (IOCs).

Please cite this article as:

Razavi, S.M.H., Aminzadeh, E., Salari, M. (2025). The Impact of U.S. Sanction on Trade of Oil between Iran and China. *Journal of Legal Studies*, 16(4) 185-220.
<https://doi.org/10.22099/JLS.2023.48402.5012>

* Corresponding author:

E-mail address: hassan.razavi@ut.ac.ir

Today, Chinese state oil companies have made significant investments in oil-rich countries and established numerous subsidiaries worldwide to facilitate their commercial activities. As China requires substantial amounts of crude oil for its economic growth, state companies often acquire oil through their foreign investments and transfer it to China via their subsidiaries. Moreover, these companies are highly active in major financial markets, having raised capital through listings on the Hong Kong, New York, and Shanghai stock exchanges.

Within the Chinese oil industry, state companies have formed partnerships with renowned international oil corporations. This trend emerged after China's accession to the World Trade Organization, which allowed foreign investment in the upstream, midstream, and downstream sectors of the Chinese oil industry, making it an attractive destination for international oil companies. Consequently, Chinese state oil companies are no longer merely national entities with limited partners and duties. They now resemble other global international oil corporations.

This article also examines the legal standards of designation within the US sanctions regime, which include ownership links (direct and indirect) and control links.

- **Direct ownership links** enable the United States to easily designate any company where 50% or more of its shares are owned by sanctioned entities or individuals.
- **Indirect ownership links** are designed to prevent sanctions circumvention by subsidiaries. Under this framework, all subsidiaries of a company in which sanctioned entities or individuals own 50% or more of the shares are subject to designation.

Besides ownership, the United States utilizes the "control" standard to determine which person or entity exerts dominant influence over a company. One key indicator of control is the ability of sanctioned shareholders to appoint directors and/or managers. Therefore, if directors have any business, professional, or family ties to sanctioned entities, the company may be sanctioned regardless of its ownership status.

This article analyzes Chinese state oil companies and US sanctions standards, concluding that the current structure of these companies makes them highly susceptible to the devastating consequences of US sanctions. Due to their extensive global operations and numerous subsidiaries, they cannot risk purchasing Iranian sanctioned crude oil. Their corporate governance often involves 50% or more ownership of subsidiaries and intermediaries, and many directors in subsidiaries previously held significant positions within state oil companies. Consequently, purchasing Iranian sanctioned crude could expose state oil companies to financial sanctions that

could easily extend to their global subsidiaries, severely impacting China's oil imports. It is crucial to note that more than three-quarters of China's refining and petrochemical capacity belongs to complexes owned by state oil companies. Therefore, any disruption in crude oil imports would not only result in significant financial losses but also pose a national security challenge for the Chinese government.

Finally, the article critiques the current policy of the Islamic Republic of Iran, which relies heavily on Chinese independent refineries for oil trade due to the reluctance of state oil companies. While these independent refineries are currently the primary buyers of Iranian crude, this reliance presents several challenges:

- **Import Quotas:** Independent refineries are subject to crude oil import quotas announced four times a year by the central government, making their purchasing patterns unpredictable and unreliable for oil producers like Iran.
- **Spot Market Reliance:** Independent refineries primarily purchase crude oil through spot market contracts, which lack a price formula based on international benchmarks. This exposes Iranian oil sales to significant price fluctuations.

Therefore, it is concluded that Chinese independent refineries cannot effectively substitute Chinese state oil companies as long-term and predictable partners for oil trade.

Keywords: Chinese State Oil Companies, Control Link, Independent Refineries, Ownership Link, Sanction, Trade of Oil.

دوره شانزدهم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳

IJAS

مجله مطالعات حقوقی

Journal Homepage: <https://jls.shirazu.ac.ir/>
doi: <https://doi.org/10.22099/JLS.2023.48402.5012>

مقاله پژوهشی

اثرات قوانین تحریمی ایالات متحده آمریکا بر تجارت نفت میان ایران و چین

سیدمحمدحسن رضوی^{۱*}، الهام امین زاده^۲، محمدرضا سالاری^۳

۱. استادیار، گروه حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. استاد، گروه حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۳. دانشجوی دکتری رشته حقوق نفت و گاز، گروه حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: 1402/09/12

تاریخ دریافت: 1402/06/30

اطلاعات مقاله

چکیده

در بازار نفت کشور چین، به‌عنوان بزرگ‌ترین واردکننده نفت خام جهان، شرکت‌های دولتی و پالایشگران مستقل در دو دسته مجزا مشغول فعالیت هستند که با بازگشت تحریم‌های آمریکا علیه ایران، ارتباط دسته اول با کشور ما در حوزه تجارت نفت به‌کلی قطع شد. پژوهش حاضر با هدف شناخت علت این پدیده، ضمن استفاده از رویکردی تحلیلی، تغییر هویت شرکت‌های نفتی دولتی چین از شرکت‌هایی ملی به بین‌المللی را علت اصلی بروز چالش موصوف می‌داند. در این راستا، ضمن تطبیق ساختار تشکیلاتی این شرکت‌ها با معیارهای حقوقی نظام تحریمی آمریکا، اثرات وسیع و مخرب انجام معاملات تحریمی بر فعالیت‌های بین‌المللی شرکت‌های دولتی ارزیابی شده و عدم امکان تجارت نفت با این شرکت‌ها در شرایط تحریم به اثبات می‌رسد. همچنین مقاله پیش‌رو، محرومیت از تجارت نفت با شرکت‌های دولتی چین و عدم مطلوبیت معامله با پالایشگران مستقل به‌عنوان تنها خریداران نفت ایران را به‌عنوان اثرات و محدودیت‌های ناشی از شرایط تحریم شناسایی کرده است. زیرا بازار پالایشگران مستقل بسیار محدود بوده و این دسته از پالایشگران ملزم به تبعیت از نظام سهمیه واردات نفت خام و متعاقباً، انعقاد قراردادهای تک‌محموله خرید نفت هستند؛ اموری که منتهی به عدم شناسایی آنان به‌عنوان شرکایی بلندمدت و قابل‌اطمینان توسط ایران می‌شود.

واژگان کلیدی: پالایشگران مستقل، تجارت نفت، تحریم، شرکت‌های نفتی دولتی چین، معیار کنترل، معیار مالکیت.

استناد به این مقاله:

رضوی، سیدمحمدحسن؛ امین‌زاده، الهام و سالاری، محمدرضا (۱۴۰۳). اثرات قوانین تحریمی ایالات متحده آمریکا بر تجارت نفت میان ایران و چین. *مجله مطالعات حقوقی*. ۱۶. (۴). ۱۸۵-۲۲۰.

* نویسنده مسئول:

E-mail address: hassan.razavi@ut.ac.ir

سرآغاز

در سال 1993 میلادی، کشور چین برای اولین بار از 1965، تبدیل به واردکننده خالص نفت خام شد؛ به این معنی که حجم تولید نفت داخل کشور جوابگوی میزان مصرف داخلی نبود. در نتیجه در همین سال، 12 درصد از نفت خامی که به‌عنوان خوراک پالایشگاهی مورد استفاده قرار گرفت، از طریق واردات تأمین شد (Tang, Fesharaki, 1995:48-49). با وقوع رشد اقتصادی سرسام‌آور، تقاضای چین برای نفت آن‌چنان افزایش یافت که این کشور در سال 2004، تبدیل به دومین واردکننده نفت در جهان پس از آمریکا شد (Looy, 2006:14). روند مصرف نفت توسط چین در سال‌های بعد نیز افزایشی بود؛ به‌نحوی که در نهایت، در سال 2018 کشور چین با واردات 460 میلیون تن نفت خام، ضمن پشت سر گذاشتن آمریکا، عنوان بزرگ‌ترین واردکننده نفت خام جهان را تصاحب کرد (Zhao, Shi, Song, 2020:1-2).

در این میان، قسمت اعظمی از شرکت‌های فعال در بخش پایین‌دستی صنعت نفت چین، به نحوی شکل‌گرفته‌اند که تحریم‌های آمریکا بر مناسبات تجاری آنان با کشور ما به‌شدت اثرگذار است. لذا، در بخش اول از این مقاله، ضمن شناخت شرکت‌های چینی فعال در امر واردات نفت، بازار واردات نفت خام این کشور را از نظر می‌گذرانیم. سپس در بخش دوم، از نقطه نظر حقوقی و با عنایت به قوانین و مقررات داخلی کشور چین، به تحلیل این موضوع می‌پردازیم که بازیگران اصلی واردات نفت خام چین که به‌عنوان شرکت‌های نفتی دولتی شناخته می‌شوند، حائز چه صفات و مختصاتی هستند که در شرایط تحریم‌های آمریکا، رغبت و تمایلی به خرید نفت ایران از خود نشان نمی‌دهند. این مختصات ذیل مفهوم تغییر هویت شرکت‌های فوق از ملی به بین‌المللی می‌گنجد و جزئیات آن در بخش دوم مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در بخش سوم، سازوکار حقوقی تحریم‌های آمریکا علیه آن دسته از شرکت‌های چینی که با ایران تجارت نفت خام داشته باشند مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. در نهایت در آخرین بخش، ضمن تحلیل نحوه حکمرانی و ساختار تشکیلاتی شرکت‌های دولتی نفت چین و تطبیق آن با قواعد نظام تحریمی آمریکا، اثرات و محدودیت‌های ناشی از تحریم بر تجارت نفت میان دو کشور بررسی خواهد شد. محرومیت از فروش نفت خام به شرکت‌های دولتی و پذیرش

پالایشگران مستقل به عنوان تنها خریداران نفت کشور ما به عنوان اثرات عملی تحریم، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

1. پیشینه پژوهش

در خصوص ادبیات علمی مرتبط با پژوهش حاضر، باید اذعان داشت منبعی که به طور خاص به موضوع پیش رو پرداخته باشد، وجود ندارد. با این حال، منابع مختلف هر یک به گونه ای، در تحلیل و ایده پردازی برای نگارش مقاله حاضر یاری رسانده اند. به عنوان مثال، رضوی و سالاری (1401) در مقاله «معیارهای حقوقی انقطاع رابطه مالکیت و کنترل جهت خروج از فهرست تحریم های آمریکا: مطالعه موردی رویه اوفک»، نحوه احراز رابطه مالکیت و کنترل در پرونده تحریمی شرکت های روسی را تشریح کرده اند. ایشان مالکیت اشخاص تحریمی بر شرکت ها به میزان 50 درصد و همچنین، بهره مندی از مدیران مشترک میان شرکت مادر و شرکت های فرعی را به ترتیب، از مصادیق احراز رابطه مالکیت یا کنترل در نظام تحریمی آمریکا دانسته اند. همچنین، آرودا و لی¹ (2003) در دو مقاله به نام های «بخش انرژی چین: توسعه، ساختار و آینده» و «بررسی بخش انرژی چین قسمت دوم: نهادهای انرژی» به بررسی سرگذشت شرکت های دولتی نفتی چین، نحوه تأسیس و تغییرات آنها در گذر زمان پرداخته اند. اریکا داونز² (2017) هم در مقاله «طلوع پالایشگران مستقل چین» به بررسی جایگاه پالایشگران مستقل در بازار نفت پس از تخصیص سهمیه واردات نفت خام به آنها توسط دولت چین پرداخته است. پژوهش حاضر، ضمن بهره مندی از ادبیات موجود، دستاوردهای علمی مطلوب و متمایزی داشته است. در وهله اول، اثبات بین المللی شدن شرکت های نفتی دولتی چین از طریق ژرف اندیشی در نحوه فعالیت آنها و در قدم دوم، بررسی جزئی اثرات سوء تحریم بر زنجیره شرکتی در شرکت های دولتی در زمره دستاوردهای این مقاله قرار می گیرند. همچنین، پرداختن به محدودیت ها و اثرات منفی تحریم بر وضعیت تجارت نفت جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین نیز از دیگر ابعاد بدیع این اثر است.

1. Arruda, M. Li, K. Y.

2. Downs, E.

2. شرکت‌های چینی فعال در عرصه واردات نفت خام به این کشور

بازار واردات نفت خام کشور چین به دو دسته اصلی و فرعی قابل تقسیم است. در بازار اصلی، پالایشگران دولتی که در تملک شرکت‌های دولتی نفتی هستند، فعالیت دارند. از طرف دیگر، بازیگران بازار فرعی، پالایشگران مستقل و خصوصی چین هستند. هرکدام از بازارهای فوق، از بستر حقوقی و قانونی مجزایی بهره می‌برند. در نتیجه، مقتضیات و نیازهای شرکت‌های دولتی و خصوصی نیز متمایز و متفاوت است. علاوه بر این، نظام حقوقی کشور چین هم امتیازات و یا محدودیت‌های مشخصی را برای هر دسته از شرکت‌های فوق در نظر گرفته است.

2-1. بازار اصلی متشکل از شرکت‌های نفتی دولتی چین

به دلیل ماهیت متمرکز نظام سیاسی جمهوری خلق چین، شرکت‌های نفتی دولتی همواره و به شکل سنتی از امتیازات خاصی در صنعت نفت این کشور بهره برده‌اند. به‌عنوان مثال، مستند به آیین‌نامه «بهره‌برداری از منابع نفتی فراساحلی جمهوری خلق چین با همکاری شرکت‌های خارجی» مصوب 1982 میلادی، شرکت ملی نفت فلات قاره چین (سینوک)¹ به شکل انحصاری و از دیرباز، صاحب امتیاز در تمامی میادین نفتی فراساحلی کشور بوده است (State Council, 1982:art.5). امتیاز میادین واقع در خشکی کشور چین نیز به‌موجب آیین‌نامه «بهره‌برداری از منابع نفتی ساحلی جمهوری خلق چین با همکاری شرکت‌های خارجی» مصوب 1993، در انحصار دو شرکت ملی نفت چین (سی‌ان‌پی‌سی)² و شرکت ملی پتروشیمی چین (سینوپک)³ است⁴ (State Council, 1993:art.7). در بخش پایین دستی صنعت نفت هم که شامل فعالیت‌های پالایشگاهی و پتروشیمی می‌شود، همواره شرکت‌های دولتی برتری داشته‌اند. به‌عنوان مثال، در فوریه سال 1950 میلادی، شرکت ملی صادرات و واردات

1. China National Offshore Oil Corporation(CNOOC)

2. China National Petroleum Corporation(CNPC)

3. National Petrochemical Corporation(SINOPEC)

4. آیین‌نامه فوق در سال 2001 اصلاح شد و از این سال، شرکت سینوپک نیز از امتیاز بهره‌برداری از میادین

خشکی بهره‌مند شد.

پتروشیمی چین (سینوکم)¹ با هدف پالایش نفت و تأمین محصولات پالایشگاهی و پتروشیمی کشور تأسیس شد (Taylor,2014:95). همچنین، با تأسیس شرکت سینوپک در سال 1983، بخشی از صنعت پتروشیمی و پالایشگاهی نفت هم در اختیار این شرکت دولتی قرار گرفت و اهداف بلندمدتی مانند افزایش ظرفیت و تبدیل این صنایع به ستون‌های اصلی توسعه وضع شد (Meidan,2016:12).

با افزایش نیاز به نفت خام، دولت چین در سال‌های پایانی دهه نود میلادی، تغییراتی اساسی در حوزه فعالیت شرکت‌های دولتی اعمال کرد که اگرچه منتهی به افزایش رقابت میان این دسته از شرکت‌ها شد، جایگاه آنان را نیز بیش‌ازپیش تثبیت کرد. توضیح آنکه در سال 1998، بخشی از پتروشیمی‌ها و تأسیسات پالایشگاهی سینوپک به دستور دولت در اختیار سی‌ان‌پی‌سی قرار گرفت و این شرکت نیز مجوز سرمایه‌گذاری و توسعه در بخش پایین‌دستی نفت را اخذ کرد (Arruda,Li,2003:20). همچنین به‌موجب آیین‌نامه وزارت تجارت خارجی و همکاری‌های اقتصادی² در سال 1999، حق واردات نفت خام بدون محدودیت کمی به چهار شرکت دولتی برای اولین بار اعطاء شد (Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation,1999:art.5). این وضعیت در حال حاضر نیز ادامه دارد. به‌نحوی که امروزه پنج شرکت دولتی نفتی چین بدون نیاز به اخذ مجوز و بدون هرگونه محدودیت، امکان واردات نفت خام به کشور را دارند. این شرکت‌ها عبارت‌اند از: سی‌ان‌پی‌سی از طریق شرکت فرعی «شرکت ملی نفت متحده چین» یا به اختصار چایناویل³، سینوپک از طریق شرکت فرعی «شرکت بین‌المللی نفت و پتروشیمی چین متحده» یا به اختصار یونپیک⁴، سینوک، شرکت ژوهای ژنرونگ⁵ و شرکت سینوکم (World Trade Organization,2001:21).

1. China National Chemical Import and Export Corporation(SINOCHEM)

2. نام این وزارتخانه در سال 2003 میلادی، به وزارت بازرگانی تغییر یافت.

3. China National United Oil Corporation (China Oil Co.)

4. China International United Petroleum & Chemicals Co.(UNIPEC)

5. Zhuhai Zhenrong Co.

2-2. بازار فرعی متشکل از پالایشگران مستقل چین

در کنار بازیگران دولتی فعال در بخش پایین‌دستی کشور چین، بخش کوچکی از صنایع پالایشگاهی و پتروشیمی نیز در اختیار شرکت‌های مستقل و خصوصی است. ریشه تشکیل پالایشگاه‌های مستقل، موسوم به قوری چای¹ به سال‌های پس از 1949 بازمی‌گردد. در آن زمان حجم تولید نفت چین از ظرفیت پالایشگاهی این کشور پیشی گرفت و تحریم‌های بین‌المللی نیز امکان گسترش ظرفیت را فراهم نمی‌کرد. در چنین شرایطی چین از طریق صدور مجوز برای تأسیس پالایشگاه‌هایی کوچک و ابتدایی، درصدد جبران این مشکل برآمد (Tobin, 2018:6). با پیوستن جمهوری خلق چین به سازمان جهانی تجارت در سال 2001 میلادی، این کشور تعهد داد که ظرف سه سال تجارت و واردات تمامی کالاها به این کشور بدون محدودیت صورت پذیرد، مگر آن دسته از کالاها که به موجب پروتکل الحاق چین به سازمان جهانی تجارت، صرفاً توسط شرکت‌های دولتی وارد می‌شوند یا موضوع محدودیت‌های بهداشتی و زیست‌محیطی هستند. نفت خام به دلیل انحصار تجارت توسط شرکت‌های دولتی، در این دسته قرار داشت و برای امکان واردات این دسته از کالاها توسط شرکت‌های خصوصی، کشور چین نظام مجوز واردات² و سهمیه واردات³ را معرفی کرد (World Trade Organization, 2001:23). توضیح آنکه، آن دسته از اشخاصی که قصد واردات کالاهایی را دارند که محدود به تجارت دولتی است، باید در آغاز نسبت به اخذ مجوز واردات اقدام کنند. همچنین، به منظور کنترل حجم واردات، دولت چین میزان مجاز برای واردات کالاها را در قالب سهمیه برای هر شرکت به صورت مجزا اعلام می‌کند (Imbruno, 2016:8-9).

علی‌رغم پذیرش تعهد فوق توسط دولت چین در سازمان جهانی تجارت، این کشور از اواسط سال 2015 تصمیم به اختصاص سهمیه واردات نفت خام به پالایشگاه‌های مستقل چینی گرفت. متعاقب این تغییر رویکرد در ژوئیه همان سال، اولین سهمیه واردات برای پالایشگاه خصوصی شاندونگ صادر شد و تا پایان سال 2016، 19 پالایشگاه مستقل سهمیه واردات به میزان مجموعاً یک و نیم میلیون بشکه در روز اخذ کردند (Downs, 2017:4). تا پیش از این

-
1. Teapot
 2. Import License
 3. Import Quota

تغییر، به دلیل وجود انحصار به نفع شرکت‌های دولتی چین در صنعت نفت، پالایشگران مستقل در کسب مواد خام دچار محدودیت بوده و نقش‌آفرینی پررنگی در صنعت نداشتند، زیرا آن‌ها باید نفت خام مورد نیاز خود را از واردکنندگان دولتی خریداری می‌کردند و شرکت‌های دولتی نیز صرفاً در زمان‌هایی که منفعت آنان ایجاب می‌کرد مایل به فروش نفت خود به پالایشگران خصوصی بودند (Chen et al, 2017: 3856). امروزه، این دسته از پالایشگران از ظرفیتی حدود 4.3 میلیون بشکه در روز بهره‌مند هستند که معادل کمتر از یک چهارم ظرفیت پالایشگاهی کشور چین در بخش پایین دستی است (Meidan, 2017: 1).

3. مختصات و ویژگی‌های اساسی شرکت‌های نفتی دولتی چین

امروزه شرکت‌های نفتی دولتی چین، به‌عنوان فعالان بازار اصلی تجارت نفت خام و عمده‌ترین واردکنندگان نفت به این کشور، حائز ویژگی‌هایی هستند که در وهله اول، خرید نفت از کشورهای تحت تحریم مانند ایران و در قدم دوم، پذیرش خطر تحریم شدن را برای آنان بسیار مشکل و چه‌بسا غیرممکن می‌کند. این ویژگی‌ها ذیل یک مفهوم کلی گنجانده می‌شوند که عبارت است از تغییر وجهه شرکت‌های نفتی دولتی چین از شرکت‌های ملی نفت¹ به شرکت‌های نفتی بین‌المللی².

3-1. تغییر هویت شرکت‌های نفتی دولتی چین از شرکت‌هایی ملی به بین‌المللی

ریشه اصلی احساس نیاز به تغییر هویت شرکت‌های نفتی دولتی چین، پیگیری سیاستی با نام «حرکت به بیرون»³ توسط دولت مرکزی از اواسط دهه 90 میلادی بود. در قانون برنامه دهم پنج‌ساله توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور چین، دولت مرکزی با تمامی امکانات از سیاست حرکت به بیرون حمایت کرد. در قانون فوق، تشویق شرکت‌های چینی به سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه روش‌های تجارت بین‌المللی و بهره‌مندی از منابع خارجی به‌عنوان وظایف دولت در چهارچوب سیاست حرکت به بیرون معین شد (National People's

-
1. National Oil Companies (NOCs)
 2. International Oil Companies (IOCs)
 3. Going out Strategy

5.art:2001). Congress. برنامه یازدهم پنج‌ساله توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز مشخصاً یکی از اهداف دولت را حمایت از حرکت شرکت‌های چینی برای خروج از مرزها مقرر کرد. برخی از مصادیق این حمایت، مذکور در بخش 37 از ماده نهم این قانون، پشتیبانی از سرمایه‌گذاری خارجی شرکت‌های چین، توسعه شرکت‌های بین‌المللی چینی با استفاده از روش‌هایی مانند سهامداری و پذیره‌نویسی در بورس است (National People's Congress, 2011:art.9). همچنین، در برنامه دوازدهم پنج‌ساله توسعه، تشویق شرکت‌های چینی به سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه چهره بین‌المللی شرکت‌های بزرگ چین و توسعه منابع انرژی جهانی توسط شرکت‌های چینی به‌عنوان بخشی از اهداف دولت در راستای سیاست حرکت به بیرون مقرر شد (National People's Congress, 2011:art.12). در بخش چهارم از برنامه سیزدهم پنج‌ساله توسعه اقتصادی و اجتماعی هم صراحتاً از حرکت به بیرون و مشارکت فعال در عرصه اقتصاد جهانی به‌عنوان یکی از اصول حاکم بر توسعه چین یاد شده است (National People's Congress, 2016:Ch.4).

1-3-1. ایجاد تغییرات ساختاری در شرکت‌های نفتی دولتی چین: پیگیری سیاست تغییر چهره شرکت‌های نفتی دولتی چین از شرکت‌هایی ملی به بین‌المللی، مستلزم تصحیح نحوه حکمرانی شرکتی و اصلاح تشکیلات این شرکت‌ها بود. در همین راستا، ایجاد تغییرات ساختاری و تشکیلاتی در شرکت‌های نفتی به‌منظور شکل‌گیری چهره بین‌المللی و جذب سرمایه از اقصی نقاط جهان به‌عنوان اولین گام، در اولویت قرار گرفت. امروزه این مهم در آخرین اسناد و قوانین راهبردی کشور چین نیز مورد توجه قرار گرفته است. به‌عنوان مثال، بند اول از ماده 19 قانون برنامه چهاردهم توسعه اجتماعی و اقتصادی صراحتاً، بهبود و اصلاح ساختاری و سازمان‌دهی راهبردی شرکت‌های دولتی چین را با هدف افزایش رقابت و توانمندی در عرصه داخلی و بین‌المللی، به‌عنوان یکی از خطوط مشی حکومت معین کرده است (National People's Congress, 2021:art.19).

اصلی‌ترین تغییر در همین راستا، تأسیس شرکت‌های فرعی توسط شرکت‌های نفتی دولتی چین و حضور در عرصه بین‌المللی بوده است. در قدم اول، شرکت سینوک، ضمن

تأسیس شرکتی به نام «شرکت مسئولیت محدود سینوک»¹، تمامی عملیات و منافع تجاری خود در میداین نفت و گاز فراساحلی را به شرکت تازه تأسیس منتقل کرد. تأسیس شرکت مسئولیت محدود سینوک در تاریخ 20 اوت 1999، مقدمه‌ای برای پیگیری رویه‌ای مشابه از ناحیه سایر شرکت‌های نفتی دولتی در چین شد. لذا در تاریخ پنجم نوامبر 1999، شرکت پتروچاینا² به‌عنوان شرکت فرعی سی‌ان‌پی‌سی تشکیل شد. نحوه انتقال اموال به پتروچاینا نیز مشابهت بسیاری با شرکت سینوک داشت. همچنین، شرکت سهامی نفت و پتروشیمی چین یا به‌اختصار، شرکت سینوپک³، نیز به‌عنوان شرکت فرعی در ساختار شرکت ملی پتروشیمی چین در تاریخ 25 فوریه 2000 تأسیس شد و همانند موارد پیشین، اکثریت منافع ناشی از فعالیت‌های شرکت مادر به شرکت فرعی منتقل شد (Arruda, Li, 2003:20-21).

امروزه در حوزه واردات نفت خام نیز، شرکت‌های دولتی از سازوکار تأسیس شرکت‌های فرعی بهره می‌برند. به‌عنوان مثال، شرکت پتروچاینا، اموری مانند واردات نفت خام و فرآورده‌های نفتی را از طریق یکی از بازوهای فرعی خود به نام شرکت چایناویل انجام می‌دهد (SEC, 2002:54). همچنین، شرکت سینوپک نیز با تملک 100 درصد از سهام شرکتی به نام یونینیک، عملیات تجارت نفت خام و فرآورده‌های پتروشیمی را به‌واسطه این شرکت پیگیری می‌کند (SEC, 2015:29).

3-1-2. حضور فعال شرکت‌های نفتی دولتی چین در بازارهای مالی بین‌المللی: تغییر نحوه حکمرانی شرکتی در شرکت‌های نفتی دولتی منتهی به این نتیجه شده است که شرکت‌های فرعی چین ضمن حضور فعال در بورس‌های بین‌المللی، چهره‌ای جهانی از خود به نمایش بگذارند. توضیح آنکه، دولت چین از معرفی شرکت‌های نفتی در بازار بورس چند هدف را دنبال می‌کند که مهم‌ترین آن، جذب سرمایه به‌منظور توسعه فعالیت‌های تجاری آینده است. اما علاوه بر این، باور کلی چنین بود که پیش‌شرط رقابت شرکت‌های نفتی چین با شرکت‌های چندملیتی فعال در جهان، بهبود نحوه مدیریت شرکتی از طریق پیروی از دستورالعمل‌های

1. CNOOC Limited

2. PetroChina

3. China Petroleum & Chemical Corporation (Sinopec Corp.)

سخت‌گیرانه بازارهای مالی جهانی است. لذا، حضور فعال در بورس می‌توانست در درازمدت علاوه بر جذب سرمایه، منتهی به پیشرفت در حوزه حکمرانی شرکتی نیز بشود (Meidan,2016:29).

در همین راستا، فرآیند عرضه عمومی سهم شرکت‌های فرعی در بازارهای بورس در سال 2000 و اوایل سال 2001 صورت پذیرفت. متعاقب این اقدام‌ها تا پایان سال 2001 شرکت‌های پتروچاینا، سینیوک و سینوک به ترتیب به میزان 2.9، 3.5 و 1.3 میلیارد دلار آمریکا از طریق بورس هنگ‌کنگ جذب سرمایه کردند. همچنین شرکت‌های فوق در بورس نیویورک و شانگهای نیز ثبت شده‌اند (IEA,2011:10). «شرکت مسئولیت محدود خدمات نفتی چین»¹ نیز از دیگر شرکت‌های فعال در بازارهای مالی بین‌المللی است. این شرکت که از شرکت‌های فرعی سینوک به حساب می‌آید، ضمن عرضه سهام خود در بورس هنگ‌کنگ و شانگهای، از طریق بهره‌مندی از سازوکار «رسید سپرده آمریکایی»²، در بازار مالی آمریکا نیز فعال است (COSL,2015). توضیح آنکه، رسید سپرده آمریکایی به اشخاص حقیقی و حقوقی این کشور اجازه می‌دهد که سهام شرکت‌های غیر آمریکایی که در بازارهای بورس آمریکا فعالیت ندارند را از طریق بانک‌های این کشور خریداری کنند. با این روش، شرکت غیر آمریکایی می‌تواند علاوه بر حضور غیرمستقیم در بازار مالی آمریکا، جذب سرمایه دلاری نیز انجام دهد (SEC,2012:1).

3-1-3. سرمایه‌گذاری شرکت‌های نفتی دولتی چین در صنعت نفت کشورهای جهان: قدم نهایی در ایجاد شرکت‌های بین‌المللی، سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف صاحب نفت و حضور در صنعت نفت و گاز کشورهای میزبان بوده است. جنبش سرمایه‌گذاری خارجی شرکت‌های چین، در سال 1993 توسط سی‌ان‌پی‌سی و با رقمی معادل 25 میلیون دلار در کشور پرو آغاز شد (Daojiong,2006:180). پیشرفت شرکت سی‌ان‌پی‌سی به‌عنوان طلایه‌دار نهضت سرمایه‌گذاری خارجی چشمگیر بود؛ به‌نحوی که در سال 1997، این شرکت رقمی معادل 8 میلیارد دلار آمریکا در قراردادهای بالادستی کشورهایی مانند ونزوئلا، قزاقستان، عراق

1. China Oilfield Services Limited(COSL)
2. American Depositary Receipt(ADR)

و سودان سرمایه‌گذاری کرد (Downs, 2000: 15). با پیگیری این سیاست مجموع سرمایه‌گذاری خارجی شرکت‌های دولتی نفتی چین در بازه زمانی دهه 90 میلادی تا سال 2012، از مرز 100 میلیارد دلار آمریکا فراتر رفت. در سال‌های 2011، 2012 و 2013 به ترتیب 20، 15 و 38 میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم در حوزه بالادستی نفت کشورهای خارجی از ناحیه شرکت‌های چین صورت گرفت (Shao, Qiao, Wang, 2017: 3).

در خصوص منطقه خاورمیانه، باید اشاره کرد که سیاست نفتی چین در قبال کشورهای این منطقه، «دو واردات و یک صادرات»¹ است. توضیح آنکه، دو واردات اشاره به تملک و خرید نفت کشورهای منطقه و همچنین جذب سرمایه‌های آن‌ها برای توسعه صنعت نفت چین دارد. صادرات چین به این منطقه هم در واقع تمایل شرکت‌های نفتی این کشور به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های اکتشافی و توسعه‌ای کشورهای میزبان است (Downs, 2000: 49-50). روند توسعه واردات نفت از منطقه خاورمیانه در دهه 90 میلادی آغاز شد؛ به‌نحوی که در سال 1993، برای اولین بار سهم واردات نفت خاورمیانه توسط چین از سبد نفت منطقه آسیا-اقیانوسیه شامل کشورهای اندونزی، مالزی و استرالیا پیشی گرفت (Wang, 1993: 86). در خصوص بُعد دیگر سیاست واردات، یعنی حضور کشورهای خاورمیانه در صنعت نفت چین نیز این کشور موفق عمل کرده است. مشارکت شرکت آرامکو عربستان سعودی در پروژه پالایشگاهی و پتروشیمی فوجیان کوانژو، مشارکت شرکت صنایع پایه سعودی² در پروژه پالایشگاهی و پتروشیمی تیانجین و جوینت ونچر سینوپک و شرکت ملی نفت کویت با هدف تأسیس مجتمع پتروشیمی و پالایشگاهی ژانژیانگ نمونه‌هایی از پیگیری سیاست جذب سرمایه برای صنعت نفت چین هستند (Duan, Hao, 2023: 55-56).

4. قواعد حاکم بر وضع تحریم در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا

اثرگذارترین بخش از تحریم‌های آمریکا، اعمال محدودیت‌های اقتصادی است. باید در نظر داشت که هرچه دولت واضع تحریم از انحصار بیشتری در ابعاد تجارت برخوردار باشد، اهرم

1. Two Imports & One Export
2. Saudi Arabia's Basic Industries Corporation

تحریم اثرگذارتر بوده و محدودیت‌های ناشی از تحریم اقتصادی شدت بیشتری می‌یابد. در همین راستا، عجیب نیست که امروزه آمریکا که از انحصار نسبی در بخش‌های بانکی، مالی و بیمه‌ای بهره‌مند است، به‌عنوان کشور یکه‌تاز در اعمال تحریم‌های اقتصادی شناخته می‌شود؛ به‌نحوی که تا اواخر سال 2021، این کشور دارای بیش از 36 برنامه تحریمی مستقل بوده و بیش از 6300 شخص حقیقی و حقوقی تحت‌الشمول تحریم‌های این کشور قرار دارند (Razavi, 2023:33).

یکی از مهم‌ترین فهرست‌های تحریمی آمریکا که از دیرباز نزد تمامی شرکت‌ها و مؤسسات بین‌المللی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده، فهرست «اتباع ویژه مشخص شده و اشخاص مسدودشده» (اس‌دی‌ان)¹ است. علت اصلی ترس از فهرست فوق این است که چنانچه هر شخص حقیقی یا حقوقی در فهرست اس‌دی‌ان قرار گیرد، اداره کنترل دارایی‌های خارجی آمریکا (اوفک)² این اختیار را دارد که تمامی دارایی‌هایی را که اشخاص فهرست‌شده در آن منفعتی دارند و یا در تصرف و کنترل آنان است، توقیف کند. همچنین انجام هرگونه معامله از ناحیه اشخاص حقیقی و حقوقی آمریکایی با اشخاص مذکور در اس‌دی‌ان ممنوع بوده و اشخاص تحریمی حق ورود به خاک آمریکا را نیز نخواهند داشت (Razavi, Salari, 2022:195). لذا، چنین برداشت می‌شود که قرار گرفتن در فهرست اس‌دی‌ان علاوه بر ایجاد محدودیت‌های عمده تجاری، امور ترابری و بیمه‌ای شرکت‌ها را نیز به دلیل تسلط نسبی دلار آمریکا تحت‌الشعاع قرار دهد (Razavi, Zeynodini, 2020:319).

4-1. به‌کارگیری نظریه خرق حجاب شرکتی

مطرح‌ترین نظام‌های تحریمی دنیا از جمله اتحادیه اروپایی و آمریکا از نظریه «خرق حجاب شرکتی»³ به‌عنوان مبنای حقوقی اعمال تحریم بهره می‌برند. در یک تعریف ابتدایی، خرق حجاب شرکتی به معنی نادیده انگاشتن شخصیت مستقل حقوقی شرکت و سهامداران آن است. توضیح آنکه، در برخی از شرکت‌ها از شخصیت حقوقی شرکت استفاده ابزاری به عمل

1. Specially Designated Nationals and Blocked Persons List (SDN List)

2. Office of Foreign Assets Control (OFAC)

3. Piercing the Corporate Veil

می‌آید؛ یعنی برخی از سهامداران با هدف مخفی کردن متصدیان واقعی امور، اقدام به تأسیس شرکت می‌کنند تا مسئولیت ناشی از اقدامات صورت گرفته، به شرکت منتسب شود (Joneydi, Zare, 2015:90). در نتیجه با اعمال نظریه خرق حجاب شرکته، شخصیت شرکت و سهامداران واحد قلمداد شده و همگی نسبت به امور مشخصی مسئولیت پیدا می‌کنند (Razavi, Salari, 2019:45). در عرصه تجارت بین‌المللی، نظریه خرق حجاب بیشتر در روابط میان شرکت‌های مادر-فرعی¹ کاربرد دارد، زیرا در این نحوه از حکمرانی شرکته، شرکت فرعی در عمل هیچ شخصیت مجزایی نداشته و اساساً به نحوی تأسیس شده است که صرفاً در راستای منافع شرکت مادر فعالیت کند (Razavi, Salari, 2020:113-114). نظام‌های تحریمی بین‌المللی به منظور استفاده از نظریه خرق حجاب شرکته و اعمال تحریم علیه شرکت‌های مادر و فرعی، از دو معیار مجزا استفاده می‌شود: معیار مالکیت² و معیار کنترل³.

1-1-4. معیار مالکیت: در خصوص شناسایی ضوابط حاکم بر اعمال تحریم به واسطه معیار مالکیت، رویه اوفک به روشنی نشان می‌دهد که اگر 50 درصد از سهام و یا حقوق مالکانه یک شرکت متعلق به یک شخص حقیقی یا حقوقی تحریم شده باشد، شرکت موصوف نیز تحریم خواهد شد (Department of Treasury, 2014). در این حالت، تلقی اوفک چنین است که شرکتی که مالکیت 50 درصد از سهام آن در تملک یک شخص باشد، یک شرکت فرعی است و نتیجتاً اگر ذی‌نفع اصلی، تحت‌الشمول تحریم قرار گیرد، شرکت فرعی نیز باید تحریم شود. باین‌حال، به منظور جلوگیری از دور زدن تحریم‌ها توسط شرکت‌های بین‌المللی، در منظومه تحریمی کشور آمریکا، معیار مالکیت به دو دسته مستقیم⁴ و غیرمستقیم⁵ طبقه‌بندی می‌شود. مالکیت مستقیم بدین معنی است که شرکت مادر مستقیماً و بدون هیچ‌گونه واسطه‌ای مالکیت 50 درصد از سهام شرکت فرعی را در اختیار داشته باشد. به بیان دیگر، در فرض مالکیت مستقیم، هیچ شخص حقیقی یا حقوقی دیگری در زنجیره روابط شرکته میان شرکت‌های مادر

-
1. Parent-Subsidiary Corporations
 2. Ownership Link
 3. Control Link
 4. Direct Ownership
 5. Indirect Ownership

و شرکت‌های فرعی نقش بازی نمی‌کند. در نتیجه، اکثریت سهام یا حقوق مالکانه شرکت فرعی، بدون هرگونه پیچیدگی یا دور زدن متعلق به شرکت مادر بوده و تحریم شرکت مادر ملازمه با تحریم شرکت فرعی پیدا می‌کند. نمونه‌ای از اعمال تحریم با معیار مالکیت مستقیم، قرار گرفتن پنج شرکت زیرمجموعه کشتیرانی کاسکو چین در فهرست اس‌دی‌ان در سپتامبر 2019 به دلیل انتقال نفت تحریمی ایران بوده است (Office of Foreign Assets Control, 2019). در این مثال، از آنجایی که پنج شرکت فوق مستقیماً و بدون واسطه در تملک شرکت مادر بودند، تحریم شرکت کاسکو منتهی به تحریم شرکت‌های فرعی نیز شد (Razavi, Salari, 2022:202).

در نوع دیگری از حکمرانی شرکتی، یک یا بیش از یک شخص حقوقی به‌عنوان واسطه میان شخص تحریم‌شده و شرکت‌های دیگر نقش بازی می‌کنند چنانکه در نگاه اول، هیچ ارتباط محسوس مالکیتی میان شرکت‌های مذکور و شخص تحریم‌شده قابل‌رؤیت نیست؛ اما با بررسی دقیق‌تر ملاحظه می‌شود که نه تنها شخص مشمول تحریم در تصمیم‌گیری شرکت فرعی اثرگذار است بلکه عملاً مالکیت این شرکت نیز با استفاده از چند شرکت واسطه‌ای، در انحصار اوست. در این حالت، اوفک از ضابطه مالکیت غیرمستقیم استفاده می‌کند. ضابطه مالکیت غیرمستقیم مقرر می‌دارد که اگر یک شرکت واسطه‌ای با اعمال قاعده 50 درصد، در مالکیت شخص تحریمی قرار بگیرد، تمامی شرکت‌هایی هم که شرکت واسطه در آن به میزان 50 درصد مالکیت سهام داشته باشد، به شکل غیرمستقیم تحریم می‌شوند (Razavi, Salari, 2022:204).

4-1-2. معیار کنترل: در یک تعریف ساده، معیار کنترل به این معنی است که آیا شخص یا اشخاص حقیقی و حقوقی معدودی، توانایی اثرگذاری مهم و حیاتی بر تصمیم‌های اساسی شرکت از جمله انعقاد قراردادها، تعیین مدیرعامل و بازرسان و استفاده از اموال و دارایی‌های شرکت را دارند یا خیر (Razavi, Salari, 2022:205). با بررسی رویه اوفک در خصوص خروج شرکت‌های تحریم‌شده از فهرست اس‌دی‌ان، می‌توان آن دسته از مصادیق رابطه کنترل را که برای این اداره حائز اهمیت هستند شناسایی کرد.

یکی از مهم‌ترین مصادیق رابطه کنترل از دید اوفک، نحوه چینش اعضای هیئت‌مدیره است. به شکل طبیعی و بر اساس قواعد معمول حقوق تجارت، مدیران شرکت از طریق رأی‌گیری در مجامع عمومی شرکت معین می‌شوند. با این حال، سهامدارانی که خود را در معرض خطر تحریم می‌دانند ممکن است برای کاهش خطر تحریم از طریق معیار مالکیت، اکثریت سهام شرکت را جهت تعیین مدیران، تملک نکنند ولی با استفاده از روش‌های دیگر، اثرگذاری خود را در چینش اعضای هیئت‌مدیره تضمین کنند. تملک سهام ممتاز و یا تفویض حق رأی از ناحیه سایر شرکا از مهم‌ترین روش‌های اثرگذاری در نحوه انتخاب مدیران است. در نتیجه در این فروض، اشخاص در معرض تحریم علاوه بر دور زدن معیار مالکیت، منویات خود را از طریق مدیران وابسته به خودشان پیگیری می‌کنند. به منظور احتراز از وقوع چنین نتیجه‌ای، رویه اوفک نشان می‌دهد که این اداره به استقلال مدیران از سهامداران تحریم‌شده شرکت بسیار حساس است. لذا اگر از نقطه نظر اوفک مدیران شرکت، وابسته به شخص تحریمی بوده و واجد صفت «مستقل» تلقی نشوند، تحریم بر اساس معیار کنترل گریبان‌گیر شرکت نیز خواهد شد. بررسی پرونده‌های تحریمی آمریکا نشان می‌دهد که از دید اوفک، صرفاً آن دسته از مدیرانی که هیچ‌گونه رابطه خویشاوندی، حرفه‌ای و یا کاری با اشخاص تحت تحریم ندارند، مستقل تلقی می‌شوند (Razavi, Salari, 2022: 208).

5. محدودیت‌های عملی حاکم بر تجارت نفت میان ایران و چین به واسطه قواعد

تحریمی آمریکا

پس از شناخت وضعیت بازار نفت خام چین و قواعد حقوقی حاکم بر نظام تحریمی ایالات متحده، اکنون به بررسی اثرات تحریم‌های آمریکا بر دامنه روابط تجاری ایران و چین در حوزه نفت خام می‌پردازیم. این اثرات را می‌توان در قالب دو محدودیت عمده، یعنی عدم تمایل شرکت‌های دولتی چین به خرید نفت ایران و متعاقباً، پذیرش پالایشگران مستقل به عنوان تنها خریداران نفت کشور ما دسته‌بندی کرد.

1-5. عدم رغبت شرکت‌های نفتی دولتی به خرید نفت ایران به دلیل آسیب‌پذیری در برابر

قواعد تحریمی

تمامی شرکت‌های دولتی نفتی چین که مجوز واردات نفت خام به این کشور را نیز دارا هستند به نحوی شکل گرفته‌اند که در فرض خرید نفت تحریمی ایران، بر اساس معیارهای مالکیت (اعم از مستقیم و غیرمستقیم) و کنترل، به‌سادگی تحت‌الشمول تحریم‌های آمریکا قرار می‌گیرند. به عبارت بهتر، نحوه حکمرانی شرکتی در این دسته از شرکت‌های چینی، تاب‌وتوان دور زدن تحریم‌های آمریکا را از آنان سلب می‌کند. لذا، می‌توان چنین ادعا کرد که شرکت‌های دولتی چین نیز مانند سایر شرکت‌های بین‌المللی نفتی مصونیتی در برابر قوانین تحریمی نداشته و تمامی ریسک‌های ناشی از انجام معاملات تحریمی در خصوص آنان نیز موضوعیت دارد (Downs, Maloney, 2011:18). در نتیجه، از آنجایی که حوزه فعالیت شرکت‌های دولتی نفتی چین در سراسر جهان گسترده شده است، پذیرش خطر تحریم و متأثر شدن تجارت بین‌المللی آن‌ها به‌واسطه معامله با یک کشور از مبنایی منطقی برخوردار نیست؛ حتی اگر آن کشور، جمهوری اسلامی ایران باشد که از گذشته روابط نزدیکی با شرکت‌های دولتی چین در حوزه تجارت نفت خام داشته است. در ادامه، به شکل مجزا به تطبیق وضعیت هر کدام از شرکت‌های دولتی با معیارهای تحریمی آمریکا، خواهیم پرداخت.

1-1-5. سینوپک: شرکت سینوپک برای پیشبرد اهداف تجاری خود، مجموعه‌ای عظیم از

شرکت‌های فرعی را در سراسر جهان تأسیس کرده است. توضیح آنکه، شرکت سینوپک با اعمال معیار مالکیت مستقیم، شرکت مادر نسبت به 21 شرکت فرعی به حساب می‌آید. همچنین، یکی از شرکت‌های فرعی آن به نام «شرکت مسئولیت محدود پتروشیمی سینوپک شانگهای»¹، مالک هفت شرکت فرعی دیگر نیز است (SEC, 2015:28-29). علاوه بر این، باید در نظر داشت که 55 درصد از سهام شرکت سینوپک، در تملک «گروه سینوپک»² به‌عنوان یک شخص حقوقی دولتی قرار دارد (Arruda, Li, 2003:25). لذا با اعمال معیار مالکیت غیرمستقیم، تمامی شرکت‌های فرعی نیز در مالکیت غیرمستقیم گروه سینوپک قرار می‌گیرند. مضافاً، گروه

1. Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited
2. Sinopec Group

سینوپک نیز مستقیماً در شش شرکت فرعی، مالک اکثریت سهام است که این دسته از شرکت‌ها نیز به سادگی تحت‌الشمول مفهوم مالکیت مستقیم هستند (SEC, 2015:F-46). علاوه بر این، به دلیل ارتباط نزدیک میان مدیران شرکت سینوپک و گروه سینوپک (شرکت مادر)، باید بیان کرد که معیار کنترل نیز واضحاً قابل رصد است. به‌عنوان مثال، برخی از بازرسان شرکت سینوپک به نام‌های ژیا یالین¹ و وان لیچون² سابقاً به‌عنوان بازرس در گروه سینوپک هم مشغول فعالیت بوده‌اند. همچنین شخصی به نام لی دیانوو³ هم‌زمان به‌عنوان نایب‌رئیس شرکت سینوپک و دستیار رئیس هیئت‌مدیره و اقتصاددان ارشد در گروه سینوپک مشغول به کار بوده است. تصدی سمتی با نام ریاست دایره سازمان‌دهی و نظارت در هر دو شرکت مادر و فرعی توسط شخصی به نام ژانگ جیانبو⁴ نیز نمونه‌ای دیگر از موارد نقض محدودیت‌های برخاسته از معیار کنترل است (SEC, 2015:52-55).

همان‌طور که سابقاً بیان شد، شرکت سینوپک در امر تجارت نفت خام و فرآورده‌های نفتی نیز فعال بوده و در سطح بین‌المللی مطرح است. این بخش از فعالیت‌های سینوپک از طریق شرکت یونپیک صورت می‌پذیرد که به‌عنوان یکی از پنج شرکت دولتی، مجوز واردات نفت خام به چین را در اختیار دارد. با این حال، یونپیک به‌منظور پیشبرد اهداف بین‌المللی خود، سه شرکت فرعی در کشورهای آمریکا، بریتانیا و سنگاپور تأسیس کرده است. در ابتدا، شرکت مسئولیت محدود یونپیک سنگاپور با هدف فروش نفت و فرآورده‌های نفتی در سال 1994 تأسیس شد (Bloomberg, 2023). سپس در سال 1995، یونپیک بریتانیا نیز با اهدافی مشابه نمونه سنگاپوری، در لندن آغاز به کار کرد (HIT Horizons, 2018). در نهایت در سال 2010 شرکت یونپیک آمریکا تأسیس شد و این شرکت نیز از آن زمان اقدام به تجارت نفت خام و فرآورده‌های نفتی در کشورهای آمریکا، کانادا، مکزیک، کلمبیا، برزیل، آرژانتین، پاناما و شیلی می‌کند (UNIPEC America Inc, 2018). چنانکه ملاحظه می‌شود، ساختار شرکتی یونپیک نیز از منظر معیار مالکیت، به‌شدت در معرض خطر تحریم‌های آمریکاست. به‌نحوی که اگر در سبد نفتی شرکت یونپیک نفت تحریمی ایران یافت شود، اوفک می‌تواند ضمن تحریم این شرکت،

-
1. Zhai Yalin
 2. Wang Liqun
 3. Lei Dianwu
 4. Zhang Jianbo

دایره محدودیت‌ها را به شرکت‌های فرعی فوق‌الذکر هم تسری داده و از این طریق جریان تجارت یونپک و شرکت مادر آن (سینوپک) را متأثر سازد. همچنین، باید در نظر داشت که شرکت سینوپک با در اختیار داشتن 36 مجموعه پالایشگاهی و پتروشیمی (Sinopec, 2023)، یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های دولتی چین در حوزه تولید و تجارت فرآورده‌های نفتی در عرصه داخلی به حساب می‌آید. لذا، در صورت خرید نفت ایران و اعمال تحریم علیه شرکت‌های فرعی، جریان تأمین خوراک برای مجموعه‌های فوق از مبادی خارج از کشور، به شدت مختل می‌شود و این امر علاوه بر ایجاد اثرات منفی اقتصادی برای شرکت سینوپک، می‌تواند تبدیل به یک معضل امنیت ملی کشور چین در خصوص تأمین نیاز داخلی به فرآورده‌های نفتی شود.

5-1-2. سی‌ان‌پی‌سی: شرکت سی‌ان‌پی‌سی نیز وضعیتی مشابه با سینوپک و چه بسا بغرنج‌تر دارد. با این توضیح که شرکت پتروچاینا مالک مستقیم 62 شرکت فرعی در حوزه‌های اکتشاف، توسعه، تولید، پالایشگاه، پتروشیمی، بازاریابی و خطوط لوله است. علاوه بر این، شرکت سی‌ان‌پی‌سی، 90 درصد از سهام پتروچاینا را در تملک خود دارد و در نتیجه، با اعمال معیار مالکیت غیرمستقیم، تمامی شرکت‌های فرعی پتروچاینا به عنوان شرکت‌های فرعی سی‌ان‌پی‌سی قابل شناسایی هستند (SEC, 2002:17). همچنین در خصوص معیار کنترل و به‌ویژه بحث استقلال مدیران نیز، شرکت پتروچاینا از منظر قوانین تحریمی در معرض ضعف قرار دارد، زیرا تعداد زیادی از مدیران شرکت، سابقاً در شرکت مادر (سی‌ان‌پی‌سی) سمت‌های بسیار مهمی داشته‌اند¹ (SEC, 2002:89-90) و همین امر، مصداق بارز اعمال کنترل از ناحیه سی‌ان‌پی‌سی بر پتروچاینا است. علاوه بر پتروچاینا، خطر اعمال تحریم علیه بازوی اجرایی سی‌ان‌پی‌سی در امر واردات نفت خام به چین، شرکت چایناوویل، نیز بسیار بالاست، زیرا چایناوویل به‌عنوان یک شرکت مادر و با هدف تسهیل واردات نفت، اقدام به تأسیس سه

1. Ren Chuanjun (Former Vice President of CNPC), Chen Geng (Former Director of the Labor Bureau of CNPC), Zheng Hu (Former Director of Personnel and Labor Department of CNPC), Gong Huazhang (Director of the Finance and Assets Department of CNPC), Wu Yaowen (Former Vice President of CNPC), Ma Fucai (Former President of CNPC)

شرکت فرعی¹ در زیرمجموعه خود در کشورهای هنگ‌کنگ، ژاپن و سنگاپور کرده است (Bloomberg,2023). لذا، در صورت خرید نفت تحریمی ایران توسط چیناویل، دامنه تحریم‌های آمریکا، با استفاده از معیار مالکیت مستقیم، به شرکت‌های فوق نیز تسری می‌یابد. در نتیجه، با عنایت به قوانین تحریمی می‌توان چنین برداشت کرد که چنانچه شرکت چیناویل اقدام به خرید نفت خام ایران کند، تحریم‌های آمریکا علاوه بر شرکت مادر، به شرکت‌های فرعی نیز تسری پیدا می‌کند و با توجه به اینکه شرکت‌های فرعی فوق در بازار جهانی خرید نفت و فرآورده‌های نفتی به شدت فعال هستند، اعمال تحریم نه تنها بر بازدهی تجاری شرکت‌ها اثرگذار است، بلکه می‌تواند جریان ارسال نفت خام به چین را نیز تحت تأثیر قرار دهد. باید در نظر داشت که بر اساس آمارهای سال 2021 شرکت سی‌ان‌پی‌سی با در اختیار داشتن 27 مجموعه پالایشگاهی و پتروشیمی در خاک چین و فرآوری بیش از 166 میلیون تن نفت خام، یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های دولتی نفتی این کشور شناخته می‌شود (CNPC,2023). علاوه بر این، سی‌ان‌پی‌سی اقدام به تأسیس مجموعه‌های پالایشگاهی در کشورهای مختلف جهان از جمله قزاقستان، چاد، نیجر، بریتانیا، فرانسه، ژاپن و سنگاپور نیز کرده است (CNPC,2019:46). لذا، با در نظر گرفتن حجم فعالیت‌های داخلی و بین‌المللی این شرکت در بخش پایین‌دستی صنعت نفت، علت عدم تمایل سی‌ان‌پی‌سی و شرکت‌های فرعی از جمله پتروچاینا به خرید نفت ایران کاملاً آشکار می‌شود. این علت، مشابه شرکت سینوپک، کاهش و یا حتی قطع دسترسی سی‌ان‌پی‌سی به نفت خام سایر کشورهای جهان در فرض اعمال تحریم‌های آمریکاست.

3-1-5. سینوک: شرکت سینوک نیز از حیث ساختار تشکیلاتی وضعیتی مشابه با دو غول نفتی دیگر چین دارد. با این توضیح که در قدم اول، گروه شرکت ملی نفت فلات قاره چین، مالک اصلی «شرکت مسئولیت محدود سینوک» است. در قدم دوم، شرکت مسئولیت، به منظور پیگیری تجارت بین‌المللی خود تا انتهای سال 2017، سهامدار عمده در 94 شرکت فرعی - با مالکیت سهم 50 درصد یا بیشتر- در اقصی نقاط جهان از آمریکا، استرالیا، انگلیس و کانادا تا

1. China Oil (Hong Kong) Co. Ltd., China Oil(Japan) Co. Ltd., China Oil (Singapore) Int'l Pte. Ltd.

مالزی، برزیل، نیجریه و کنگو بوده است.¹ در نتیجه، اعمال تحریم علیه «شرکت مسئولیت محدود سینوک» به دلیل خرید نفت ایران، قابلیت تسری به شرکت‌های پرشمار فرعی را داشته و تمامی شرکت‌های فرعی نیز با واسطه و به شکل غیرمستقیم در تملک گروه سینوک، به‌عنوان شرکتی تماماً دولتی هستند. همچنین از آنجایی که شرکت مسئولیت محدود سینوک در زمره شرکت‌های دولتی دارای مجوز واردات نفت خام به چین است، اعمال تحریم علیه شرکت‌های فرعی آن که وظیفه تأمین نفت برای ارسال به چین را به عهده گرفته‌اند، جریان عظیم تأمین نفت موردنیاز چین برای مصارف داخلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

در بخش پایین‌دستی، شرکت سینوک طی سالیان اقدام به سرمایه‌گذاری و تأسیس مجموعه‌های مختلف پالایشگاهی و پتروشیمی کرده است. علاوه بر سرمایه‌گذاری درون شرکتی در بخش پایین‌دستی، تأسیس مجتمع‌های پالایشگاهی و پتروشیمی با مشارکت شرکت‌های بین‌المللی در قالب جوینت ونچر، یکی دیگر از سیاست‌های شرکت سینوک است. به‌عنوان مثال، مجتمع پتروشیمی تایجو با ظرفیت فرآوری هشت میلیون تن نفت خام در سال که در تملک جوینت ونچری با مشارکت «شرکت مسئولیت محدود پتروشیمی سینوک تایجو»² و «هلدینگ بین‌المللی مسئولیت محدود سیلورگرت»³ قرار دارد، نمونه‌ای از این سرمایه‌گذاری‌هاست (Silver Grant, 2021). همچنین در سال 2021، خبر تأسیس جوینت ونچری با مشارکت یکی از شرکت‌های فرعی سینوک⁴ و شرکت بین‌المللی شل با هدف تولید و عرضه محصولات مختلف پتروشیمیایی در بازار داخلی چین، حکایت از پیگیری رویکرد فوق‌الذکر از ناحیه سینوک دارد (Shell Global, 2021). اثرات منفی قرار گرفتن در فهرست تحریمی بر مشارکت‌های بین‌المللی این شرکت و قراردادهای جوینت ونچر منعقد شده با شرکای بین‌المللی، می‌تواند به‌عنوان بخشی از تبعات اعمال تحریم علیه سینوک به‌واسطه خرید نفت ایران، ذکر شود. همچنین، سینوک نیز برای تأمین خوراک پالایشگاه‌های خود، نیازمند خرید

1. برای مشاهده فهرست دقیق شرکت‌های فرعی سینوک در آرشیو کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا ر.ک:

https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1095595/000095010318004942/dp89178_ex0801.htm

2. CNOOC Taizhou Petrochemical Co. Ltd.

3. Silver Grant International Holdings Group Ltd.

4. CNOOC Oil & Petrochemicals Co. Ltd.

نفت در بازارهای بین‌المللی است. در فرض اعمال تحریم علیه آن به دلیل خرید نفت ایران، فرآیند تأمین و واردات نفت خارجی توسط این شرکت بسیار طاقت‌فرسا خواهد شد و این نکته نیز، یکی دیگر از عوامل احتراز از معامله با کشور ما تلقی می‌شود.

4-1-5. سینوکم و ژوهای ژنرونک: علاوه بر شرکت‌های فوق، دو شرکت دولتی دیگر نیز از مجوز واردات نفت خام بهره‌مند هستند. شرکت سینوکم از طریق تأسیس شرکتی فرعی با نام «گروه شرکتی مسئولیت محدود سینوکم»، امور تجارت خود را در حوزه‌های انرژی و فرآورده‌های پالایشگاهی و پتروشیمی پیگیری می‌کند. این شرکت مسئولیت محدود با تملک بیش از 300 شرکت فرعی (Sinochem Group Co. Ltd, 2020) قابلیت خطرپذیری کمتری داشته و نمی‌تواند با خرید نفت خام ایران، خود و شرکت‌های فرعی زیرمجموعه‌اش را در معرض تحریم‌های آمریکا قرار دهد، زیرا چنانچه خرید نفت خام ایران توسط سینوکم مورد شناسایی و رصد اداره اوفک قرار گیرد، تحریم شرکت مسئولیت محدود سینوکم، با استفاده از معیار مالکیت مستقیم و به دلیل تملک 50 درصدی سهام شرکت‌های فرعی توسط سینوکم، به معنای تسری تحریم به شرکت‌های پرشمار فرعی نیز خواهد بود. امروزه، فعالیت‌های شرکت سینوکم در بخش پایین‌دستی از طریق مجتمع پالایشگاهی کوانزو واقع در استان فوجیان پیگیری می‌شود. این مجتمع عظیم پالایشگاهی و پتروشیمی، در تملک «شرکت مسئولیت محدود پتروشیمی سینوکم کوانزو»¹ قرار داشته که خود، یکی از شرکت‌های فرعی «گروه شرکتی مسئولیت محدود سینوکم» به حساب می‌آید (Sinochem Group Co. Ltd, 2020). همانند سایر شرکت‌های دولتی چین، چنانچه شرکت سینوکم متعاقب خرید نفت خام ایران، تحت تحریم‌های آمریکا قرار گیرد، روند تهیه خوراک برای این مجتمع عظیم پالایشگاهی با اختلال روبرو شده و این امر بر فعالیت‌های تجاری شرکت در عرصه داخلی و بین‌المللی اثرگذار خواهد بود.

شرکت دولتی ژوهای ژنرونک نیز در سال 1994 و با هدف خرید نفت خام، واردات و صادرات فرآورده‌های نفتی شکل گرفته است (Bloomberg, 2023). بر اساس اطلاعات مندرج

1. Sinochem Quanzhou Petrochemical Co. Ltd.

در تارنمای رسمی شرکت، بیش از 60 درصد تجارت میان کشورهای ایران و چین از طریق ژوهای ژنرونگ صورت پذیرفته است (Meidan, 2019:2). همین ارتباط نزدیک منتهی به قرارگیری نام این شرکت در فهرست اس‌دی‌ان، به دلیل خرید نفت ایران و هم‌زمان با بازگشت تحریم‌های آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران در زمان ریاست جمهوری دونالد ترامپ شد (U.S. Department of State, 2019). با این حال، وضعیت ژوهای ژنرونگ با وضعیت سایر شرکت‌های دولتی بهره‌مند از مجوز واردات نفت خام، به کلی متفاوت است. توضیح آنکه، این شرکت به دلیل عدم حضور در بخش پالایشگاهی و پتروشیمی چین و همچنین نداشتن فعالیت‌های گسترده و وابستگی به دلار، اعمال تحریم توسط آمریکا را پذیرفته و تاکنون نیز درصدد رفع آن برنیامده است (Meidan, 2019:2-3). لذا، چنین برداشت می‌شود که خرید نفت تحریمی ایران، ذخیره‌سازی و فروش آن در بازار داخلی چین به سایر پالایشگران و مصرف‌کنندگان، اقتضائات محدود تجاری این شرکت را برآورده می‌کند.

2-5. شناسایی و پذیرش پالایشگران مستقل به‌عنوان تنها خریداران نفت خام ایران

علی‌رغم تمامی مشکلات و چالش‌های فوق‌الذکر، همچنان چین، اصلی‌ترین مشتری نفت خام ایران است (Blas, 2023). به نحوی که می‌توان ادعا کرد که در شرایط تحریم، این کشور تنها مقصد ارسال نفت ایران است. علاوه بر این، آمارهای جهانی نشان می‌دهد که در زمان اعمال تحریم‌های سنگین آمریکا علیه ایران، حجم ارسال نفت به کشور چین افزایش یافته است. بر اساس آمارهای شرکت تحلیل داده کپلر، حجم صادرات نفت خام ایران به چین در ماه اوت سال 2023، به 1.5 میلیون بشکه در روز رسید که بیشترین میزان صادرات نفت ایران به چین از سال 2013 است (Bloomberg, 2023). لذا، سؤالی که به ذهن متبادر می‌شود این خواهد بود که اگر بر اساس استدلال‌های فوق، شرکت‌های دولتی چینی هراس از خرید نفت ایران دارند، مشتری نفت صادراتی ایران به این کشور چه شرکت‌هایی هستند؟ اگر با وجود شرایط تحریمی هم امکان فروش نفت به چین موجود است، اصرار بر طرف معامله قرار گرفتن با شرکت‌های دولتی نفتی برای چیست؟

همان‌گونه که سابقاً بیان شد، بازار نفت خام وارداتی در کشور چین به دو دسته اصلی و فرعی تقسیم می‌شود. در بازار فرعی، پالایشگران مستقل به ایفای نقش می‌پردازند و از سال

2015 هم‌زمان با صدور مجوز و سهمیه واردات نفت خام، این دسته از پالایشگران تبدیل به یکی از خریداران نفت کشورهای خارجی شدند. در این میان، پالایشگران مستقل در بازار نفت کشورهای تحریمی همانند ایران (Bloomberg,2023)، ونزوئلا (Xu,2023) و روسیه پس از وقوع جنگ اوکراین (Aizhu,Lerh,2023)، اصلی‌ترین حضور را داشته‌اند. علت اصلی این امر، نزاع کشورهای مضمول تحریم برای حفظ جریان صادرات نفت خود و در نتیجه، فروش نفت خام تحریمی با تخفیف‌های جذاب است. لذا برای پالایشگران مستقل، خرید نفت تحریمی که قیمتی پایین‌تر از نفت غیر تحریمی دارد از صرفه اقتصادی برخوردار است. البته، باید بیان کرد که آمریکا حساسیتی را که نسبت به شرکت‌های نفتی دولتی چین نشان می‌دهد، در خصوص خرید نفت تحریمی توسط پالایشگران مستقل نیز تا حدی داشته است. به عبارت بهتر، آمریکا برای افزایش فشار و تقویت نظام تحریمی خود، گاه‌وبیگاه این دسته پالایشگران را هم در فهرست تحریم قرار داده است. به‌عنوان مثال، در ماه مه سال 2022 پالایشگاه مستقلی به نام «شرکت مسئولیت محدود پتروشیمی شان‌دونگ سی‌رایت»¹ به دلیل خرید نفت تحریمی ایران در فهرست اس‌دی‌ان قرار گرفت (Department of Treasury,2022). اما باید در نظر داشت که برخلاف پالایشگران و مجتمع‌های پتروشیمی دولتی چین، پالایشگران خصوصی یا مستقل، هراس خاصی از تحریم‌های آمریکا ندارند، زیرا آن‌ها نه در سطح بین‌المللی فعال هستند و نه وابستگی خاصی به دلار آمریکا دارند. بلکه بازار پالایشگران مستقل، محدود به حوزه داخلی چین بوده و فرآورده‌های تولیدی نیز صرفاً پاسخگوی بخشی از نیازهای جامعه چین است. افزایش حجم نفت وارداتی کشورهای تحریمی به چین نیز حکایت از این دارد که هرچند تیغ تحریم‌های آمریکا برای شرکت‌های دولتی تیز و برنده است، شرکت‌های خصوصی آن‌چنان وقعی به تحریم نمی‌نهند. امروزه، تنها خریداران نفت صادراتی کشور ما به مقصد چین، پالایشگران مستقل این کشور هستند و این امر، یکی دیگر از محدودیت‌های ناشی از شرایط تحریمی در روابط نفتی دو کشور تلقی می‌شود، زیرا به عقیده نگارندگان، شناسایی و پذیرش پالایشگران مستقل به‌عنوان تنها خریداران نفت خام، برای کشور ما به دلایل ذیل‌الذکر مطلوب نیست.

1-2-5. اعمال سیاست سهمیه‌بندی واردات نفت خام بر پالایشگران مستقل: چنانکه بیان شد، پالایشگران مستقل برخلاف پالایشگران دولتی امکان واردات نفت خام را به شکل آزادانه ندارند. بلکه، دولت مرکزی چین از طریق اعطای سهمیه واردات نفت، کاملاً بر حجم واردات آنان نظارت دارد. همین امر منتهی به غیرقابل پیش‌بینی بودن رفتار پالایشگران مستقل در بازار جهانی نفت و در قبال شرکای آن‌ها می‌شود. سیاست دولت مرکزی چین در تعیین سهمیه واردات نفت پالایشگران مستقل نیز مؤید بروز چالش غیرقابل پیش‌بینی بودن نحوه تعامل آن‌ها با کشورهای صادرکننده است. به‌عنوان مثال، دولت چین در اقدامی غیرمنتظره، در ژوئن 2021 اعلام کرد که برای نیمه دوم سال، سهمیه واردات نفت خام پالایشگران مستقل را نسبت به مدت مشابه سال قبل، 35% کاهش داده است (Zhang, Xu, 2021).

مضافاً، امروزه دولت چین از سازوکار اعطای سهمیه برای اعمال فشار بر پالایشگران مستقل نیز استفاده می‌کند. به‌عنوان مثال، در فوریه 2015 کمیسیون ملی اصلاح و توسعه چین ضوابطی مانند عدم ارائه اطلاعات دروغین، عدم فروش نفت وارداتی به پالایشگاه‌هایی که مجوز واردات اخذ نکرده‌اند و بستن ستون‌های پالایشگاهی با ظرفیتی کمتر از 40 هزار بشکه در روز را به‌عنوان شرایط لازم برای اعطای سهمیه واردات معین کرد (NDRC, 2015). همچنین، در نیمه دوم سال 2016، دولت چین اعلام کرد که سهمیه واردات آن دسته از پالایشگران مستقلی که فرار مالیاتی داشته‌اند، ابطال خواهد شد و برای حصول اطمینان نسبت به رعایت مسئله فوق تیم‌های بازرسی دولتی به پالایشگاه‌های خصوصی اعزام شدند (Downs, 2017: 17). از سال 2021، مجموعه اقدام‌های نظارتی از جمله بازرسی‌های سرزده، حسابرسی از پالایشگران مستقل، مقابله با فروش غیرقانونی نفت سهمیه‌ای و رعایت قواعد مالیاتی شدت بیشتری نیز پیدا کرده است (Calabrese, 2022). مجموعه این شرایط نشان می‌دهد که تعیین سهمیه پالایشگران مستقل، صرفاً تابعی از شرایط بازار جهانی نفت نیست. بلکه، مجموعه‌ای از سیاست‌های داخلی دولت مرکزی به‌شدت در میزان واردات اثرگذار هستند. از طرف دیگر، برای کشورهای صادرکننده نفت از جمله ایران، ثبات و پیش‌بینی‌پذیری رفتار واردکنندگان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا به شکل معمول، کشورهای نفتی درصدد ایجاد روابط بلندمدت تجاری با شرکای خود هستند تا بتوانند ضمن فروش نفت در درازمدت، یک جریان ثابت و قابل پیش‌بینی از درآمدهای نفتی برای خود محقق سازند.

با این حال، به نظر می‌رسد که پالایشگران خصوصی چینی به واسطه شرایط موجود، اساساً امکان ایجاد روابط بلندمدت را ندارند و همین امر، یکی از چالش‌های تجارت نفت با این دسته از پالایشگران است.

2-2-5. انعقاد قراردادهای تک محموله خرید نفت: امروزه خرید و فروش نفت در دنیا به دو شکل کلی صورت می‌پذیرد: 1. فروش بخشی از نفت تولیدی یک میدان به شکل بلندمدت و غالباً یک‌ساله و 2. فروش نفت در بازار به شکل نقدی و تک محموله (Dunn, Holloway, 2012: 67). اکثریت پالایشگران مستقل چینی به دلیل عدم گستردگی و تأمین بخش کوچکی از نیاز بازار داخلی، از محدودیت‌های مالی و اعتباری رنج می‌برند (Meidan, 2017: 6). مضافاً، باید در نظر داشت که سهمیه واردات نفت خام پالایشگران مستقل، به شکل چهار دوره سه‌ماهه معین و ابلاغ می‌شود. لذا، این دسته از پالایشگران اساساً اطلاعی از سهمیه وارداتی خود برای دوره‌های سه‌ماهه آتی سال نیز ندارند. مجموعه این عوامل منتهی به این نتیجه شده است که این دسته از پالایشگران صرفاً اقدام به انعقاد قراردادهای تک محموله کنند (Downs, 2017: 25)، زیرا به دلیل شرایط موجود، امکان پذیرش قراردادهای بلندمدت از ناحیه آنان منتفی است.

این امر به‌عنوان یکی دیگر از دلایل عدم مطلوبیت تجارت نفت با پالایشگران مستقل چین شناخته می‌شود. باید در نظر داشت که امروزه، دوسوم از نفت جهان در بستر قراردادهای بلندمدت و یک‌ساله فروخته می‌شود، زیرا کشورهای صادرکننده نفت خام، به دلیل وابستگی به جریان درآمد حاصل از فروش نفت، همواره درصدد کسب اطمینان از فروش نفت خود در سال‌های آتی هستند و این مهم، صرفاً با استفاده از قراردادهای بلندمدت حاصل می‌شود (Schaik, 2012: 5). از طرف دیگر، به دلیل کم بودن خریداران نفت به روش تک محموله، غالباً این خطر وجود دارد که برای نفت تک محموله مشتری مناسب پیدا نشود و اجباراً، نفت موصوف برای مدتی انبارشده یا با تخفیف به فروش برسد. همچنین، قیمت نفت خام در قراردادهای بلندمدت، به‌وسیله طراحی یک فرمول قیمت‌گذاری بر اساس معیارهای¹ معتبر

جهانی معین می‌شود. حال آنکه، تعیین فرمول قیمت‌گذاری در قراردادهای تک محموله اساساً موضوعیت نداشته و به همین دلیل، قراردادهای تک محموله در برابر نوسانات قیمتی نفت در بازار جهانی، از آسیب‌پذیری برخوردارند (Schaik, 2012: 4-6). متأسفانه، به دلیل ماهیت فعالیت پالایشگران مستقل، فروش نفت خام کشور ما به این پالایشگران، به روش تک محموله است و این امر، به دلایلی که اشاره شد، همگام با منافع صنعت نفت ایران نیست.

فرجام سخن

امروزه، چین به‌عنوان بزرگ‌ترین واردکننده نفت خام در سراسر جهان شناخته می‌شود و به‌واسطه این جایگاه والا، نظام‌مندسازی و بررسی روابط میان چین و کشورهای صادرکننده نفت از مهم‌ترین اولویت برخوردار است. فعالین بازار نفت چین به دو دسته شرکت‌های نفتی دولتی و پالایشگران مستقل تقسیم شده‌اند و بیش از سه‌چهارم این بازار، تحت سلطه دسته اول است. در بازار اصلی، شرکت‌های معظم دولتی چین مانند سی‌ان‌پی‌سی، سینوپک، سینوک و سینوکم مشغول فعالیت هستند. اما، باید در نظر داشت که امروزه شرکت‌های فوق، علی‌رغم مالکیت دولت، تبدیل به شرکت‌های نفتی بین‌المللی شده‌اند. به‌عنوان بازیگران بین‌المللی، این شرکت‌ها حائز چند ویژگی مهم هستند: نخست، شرکت‌های دولتی اقدام به تأسیس تعداد بی‌شماری از شرکت‌های فرعی در زیرمجموعه خود کرده‌اند. این شرکت‌های فرعی ارتباط نزدیکی با شرکت مادر داشته و اساساً، مسئول پیگیری امور تجارت بین‌المللی شرکت‌های دولتی هستند؛ دوم، امروزه شرکت‌های نفتی دولتی چین به‌عنوان سرمایه‌گذاران خارجی در بسیاری از کشورهای صاحب نفت اقدام به فعالیت‌های اکتشافی و توسعه‌ای می‌کنند. کشورهای متعددی از کانادا، برزیل، ونزوئلا تا عراق، عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران شاهد حضور شرکت‌های دولتی چین در میادین نفتی و گازی خود به‌عنوان صاحب امتیاز و یا پیمانکار بوده‌اند.

از طرف دیگر با مذاقه در قوانین تحریمی آمریکا به معیارهای اصلی اعمال تحریم پی می‌بریم که عبارت‌اند از: مالکیت و کنترل. چنانچه معیارهای تحریمی مذکور را با نحوه شکل‌گیری شرکت‌های نفتی دولتی چین تطبیق دهیم، ملاحظه می‌کنیم که این دسته از

شرکت‌ها در صورت انجام معاملات تحریمی -مانند خرید نفت ایران- به‌شدت در معرض خطر تحریم‌های آمریکا قرار خواهند گرفت، زیرا جریان عظیم واردات نفت کشور چین از طریق شرکت‌هایی صورت می‌گیرد که همگی، بر اساس قواعد حاکم بر حقوق تجارت، فرعی شناخته می‌شوند. اکثریت سهام شرکت‌های مذکور در تملک شرکت‌های دولتی مادر قرار دارد و شرکت‌های دولتی از حیث تعیین مدیران، کنترل تام و تمامی را بر این شرکت‌ها اعمال می‌کنند.

با شناخت بازار نفت چین و مذاقه در ساختار حقوقی شرکت‌های نفتی این کشور و همچنین، ماهیت‌شناسی و تحلیل حقوقی عملکرد قواعد تحریمی ایالات‌متحده، اثرات قوانین تحریمی آمریکا بر دامنه تجارت نفت ایران و چین به نیکی آشکار می‌شود. این اثرات در قالب دسته‌ای از محدودیت‌های عملی بروز پیدا می‌کنند: نخست، به دلیل اثرگذاری شدید تحریم‌ها بر تجارت بین‌المللی شرکت‌های نفتی دولتی چین، امکان تجارت نفت با این دسته از شرکت‌ها که اکثریت ظرفیت پالایشگاهی و پتروشیمی چین را در اختیار دارند، از ایران سلب شده است. در نتیجه، کشور ما مجبور به فروش نفت به بازیگران فرعی کشور چین، یعنی پالایشگران مستقل است. باید توجه داشت که تجارت با پالایشگران مستقل هم به‌عنوان مشتریان نفت تحریمی از چند جهت، به نفع کشور ما نخواهد بود، زیرا این پالایشگران امکان انعقاد قراردادهای بلندمدت خرید نفت خام نداشته و خوراک خود را با استفاده از قراردادهای تک محموله خریداری می‌کنند. درحالی‌که برای کشورهای صادرکننده، فروش نفت به روش تک محموله به دلیل مشتریان محدود و اثرپذیری از نوسانات قیمتی هیچ‌گاه مطلوب نبوده است. همچنین، به دلیل وضعیت خاص تعیین سهمیه برای واردات نفت توسط پالایشگران مستقل، شناسایی آنان به‌عنوان شرکای بلندمدت و قابل پیش‌بینی میسر نیست. حال آنکه، می‌دانیم که توسعه روابط بلندمدت با مشتریان نفت خام و کسب اطمینان از فروش نفت در یک بازه زمانی طولانی، همواره در زمره اولویت‌های کشورهای صادرکننده از جمله کشور ما بوده است. مضافاً، باید در نظر داشت که این دسته از پالایشگران بازار و فعالیت محدودی در کشور چین داشته و تجارت نفت با آنان منتهی به شکل‌گیری یک نظام همکاری یکپارچه در صنعت نفت میان ایران و چین نخواهد شد.

References

- Aizhu, C., Lerh, J. (2023). China Boosts Imports of Fuel Oil Blended from Russian Barrels, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: <https://www.reuters.com/business/energy/china-boosts-imports-fuel-oil-blended-russian-barrels-2023-02-03/>
- Arruda, M. Li, K.Y. (2003). China's Energy Sector: Development, Structure and Future, *China Law & Practice*,17(9),12-17. Access Link: <https://www.chinalawandpractice.com/sites/clp/2003/10/31/chinas-energy-sector-development-structure-and-future/>
- Arruda, M., Li, K.Y. (2003). China Energy Sector Survey Part II: The Energy Institutions, *China Law and Practice*,17(10),19-28. Access Link: <https://www.chinalawandpractice.com/sites/clp/2003/11/30/china-energy-sector-survey-part-ii-the-energy-institutions/>
- Blas, J. (2023).White House Turns a Blind Eye to Iran's Surging Oil Sales, (Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-01-19/white-house-turns-a-blind-eye-to-iran-s-surging-oil-sales#xj4y7vzkg>
- Bloomberg(2023).China Is Buying the Most Iranian Oil in a Decade, Kpler Says, (Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-15/china-is-buying-the-most-iranian-oil-in-a-decade-kpler-says#xj4y7vzkg>
- Bloomberg (2023).China National United Oil Corp. Profile, (Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/profile/company/CNUZ:CH#xj4y7vzkg>
- Bloomberg (2023).Iran Oil Snapped Up by Chinese Private Refiners as Market Shifts, (Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-06/iran-oil-snapped-up-by-chinese-private-refiners-as-market-shifts#xj4y7vzkg>
- Bloomberg (2023).UNIPEC Singapore Pte. Ltd. Profile, (Last Visited: September 16,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/profile/company/0327473D:SP>
- Bloomberg (2023).Zhuhai Zhenrong Co. Profile, (Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.bloomberg.com/profile/company/ZHZRCZ:CH>
- Calabrese, J. (2022).Something's Brewing: China's "Teapot" Refineries and Middle East Oil Producers, (Last Visited: September 17,2023), Available at: https://www.mei.edu/publications/somethings-brewing-chinas-teapot-refineries-and-middle-east-oil-producers#_ednref14
- Chen, S., Li, M., Zhang, Q., Li, H. (2017). Study on the Oil Import/Export Quota Allocation Mechanism in China by Using a Dynamic Game-Theoretic Model, *Energy Procedia*,Vol.105,3856-3861.DOI: <https://doi.org/10.1016/j.egypro.2017.03.788>

- CNPC (2019). 2018 Annual Report, (Last Visited: September 17,2023),1-64. Available at: <https://www.cnpc.com.cn/en/2014enbvfgfr/201907/c9318a5301b1471dba8122de3a63f6d9/files/124e79a378e44857a392ccdee63af9c6.pdf>
- CNPC (2023). Our Businesses. Refining & Chemicals,(Last Visited: September 17,2023),Available at: http://www.cnpc.com.cn/en/refiningchemicals/common_index.shtml
- Daojiong, Z. (2006). China's Energy Security: Domestic and International Issues, *Survival: Global Politics and Strategy*,48(1),179-190.DOI: <https://doi.org/10.1080/00396330600594322>
- Department of Treasury (2014). Revised Guidance on Entities Owned by Persons Whose Property and Interest in Property Are Blocked,(Last Visited: September 16,2023), Available at: <https://ofac.treasury.gov/media/6186/download?inline>
- Department of Treasury (2022). Treasury Targets Oil Smuggling Network Generating Hundreds of Millions of Dollars for Qods Force and Hizballah,(Last Visited: September 17,2023),Available at: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0799>
- Downs, E. (2017). The Rise of China's Independent Refineries, *Center on Global Energy Policy*,1-35. Access Link:<https://www.energypolicy.columbia.edu/wp-content/uploads/2017/09/CGEPTheRiseofChinasIndependentRefineries917.pdf>
- Downs, E., Maloney, S. (2011). Getting China to Sanction Iran the Chinese-Iranian Oil Connection, *Foreign Affairs*,90(2), 15-21. Access Link: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/fora90&i=227>
- Downs, E.S. (2000). *China's Quest for Energy Security*, Santa Monica: Rand Corporation. Access Link: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1244/RAND_MR1244.pdf
- Duan, J., Hao, S. (2023). Market-Driven Industrialization Production Capacity Cooperation between China and the Middle East Countries, In *Routledge Companion to China and the Middle East and North Africa*. London: Routledge.52-63.DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9781003048404-6>
- Dunn, S., Holloway, J. (2012). The Pricing of Crude Oil, *Reserve Bank of Australia Bulletin*, 65-74. Access Link: <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2012/sep/pdf/bu-0912-8.pdf>
- HIT Horizons (2018). UNIPEC U.K. CO. Limited - Company Overview, (Last Visited: September 16,2023), Available at: <https://www.hithorizons.com/eu/companies/H-GB0064050920/unipec-uk-co-limited>

- Imbruno, M. (2016). China and WTO Liberalization: Imports, Tariffs and non-tariff Barriers, *China Economic Review*, Vol.38.1-32. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2016.02.001>
- International Energy Agency (IEA) (2011). Overseas Investments by Chinese National Oil Companies, 1-48. Access Link: https://iea.blob.core.windows.net/assets/9763ca18-32be-4e05-9c10-57322d016715/overseas_china.pdf
- Joneydi, L., Zare, M. (2015). Directors' Liability under the Doctrine of Piercing the Corporate Veil: The Directors' Liability for Corporate Debt, *Comparative Law Review*, 6(1), 85-105. DOI: <https://doi.org/10.22059/jcl.2015.54403> [In Persian]
- Looy, J. (2006). Africa and China: A Strategic Partnership?, *African Studies Centre*. Issue.67.1-28. Access Link: <https://hdl.handle.net/1887/12883>
- Meidan, M. (2016). The Structure of China's Oil Industry: Past Trends and Future Prospects, *The Oxford Institute for Energy Studies*. No.66, 1-55. DOI: <https://doi.org/10.26889/9781784670573>
- Meidan, M. (2017). China's Independent Refiners: A New Force Shaping Global Oil Markets, *The Oxford Institute for Energy Studies*, 1-11. Access Link: <https://www.oxfordenergy.org/publications/chinas-independent-refiners-new-force-shaping-global-oil-markets/>
- Meidan, M. (2019). Why China Will Keep Importing Iranian Crude, but Volumes Will Remain Limited, *The Oxford Institute for Energy Studies*, 1-4. Access Link: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2019/08/Why-China-will-keep-importing-Iranian-crude-but-volumes-will-remain-limited.pdf>
- Office of Foreign Assets Control (2019). Iran-related Designations; Issuance of Iran-related Frequently Asked Question, (Last Visited: September 16, 2023), Available at: <https://ofac.treasury.gov/recent-actions/20190925>
- Razavi, S.M.H. (2023). *Advances International Commercial Law Economic Sanctions*, Tehran: Mizan. [In Persian]
- Razavi, S. M. H., Salari, M. R. (2019). Piercing The Corporate Veil in EU Laws and Legal Precedent about Sanctioning the Subsidiaries of the National Iranian Company, *Journal of Researches Energy Law Studies*, 5(1), 43-60. DOI: <https://doi.org/10.22059/jrels.2019.279555.277> [In Persian].
- Razavi, S.M.H., Salari, M.R. (2020). The Study of the Solutions to Decrease the Risk of Sanctioning of Subsidiaries of NIOC with regards to EU Economic Sanctions, *Journal of Legal Studies*, 12(1), 111-146. DOI: <https://doi.org/10.22099/jls.2020.5693> [In Persian].
- Razavi, S. M. H., Salari, M. R. (2022). The Legal Elements of Delisting from OFAC US Sanctions List: Losing Control and Ownership, *Journal of Legal Studies*, 14(3), 193-222. DOI: 10.22099/JLS.2022.42210.4570 [In Persian].
- Razavi, S. M. H., Zeynodini, F. (2020). Economic Sanctions and Protection of Fundamental Human Rights: A Review of the ICJ's Ruling on Alleged

- Violations of the Iran-U.S. Treaty of Amity, *Washington International Law Journal*, 29(2), 303-340. Access Link: <https://digitalcommons.law.uw.edu/wilj/vol29/iss2/4/>
- Schaik, J.V. (2012). How Governments Sell Their Oil. *Revenue Watch Institute*, 1-9. Access Link: <https://resourcegovernance.org/sites/default/files/OilSales-HowGovtsSellOil.pdf>
- Schaik, J.V. (2012). When the Price Is Right. *Revenue Watch Institute*, 1-6. Access Link: <https://resourcegovernance.org/sites/default/files/OilSales-Governance.pdf>
- Shao, Y., Qiao, H., Wang, S. (2017). What Determines China's Crude Oil Importing Trade Patterns? Empirical Evidences from 55 Countries Between 1992 and 2015, *Energy Policy*, Vol. 109, 1-9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.05.063>
- Shell Global (2021). Chinese industry to benefit as CNOOC and Shell start up new petrochemicals units, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: <https://www.shell.com/business-customers/chemicals/media-releases/2021-media-releases/chinese-industry-to-benefit-as-cnooc-and-shell-start-up-new-petrochemicals-units.html>
- Silver Grant (2021). Business Profile, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: <https://www.silvergrant.com.cn/en/Petrochemicals/index.aspx>
- Sinochem Group Co. Ltd. (2020). Corporate Profile, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: <https://www.sinochem.com/1250.html>
- Sinochem Group Co. Ltd. (2020). Refining & Petrochemical, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: <https://www.sinochem.com/english/s/1574-4977-11880.html>
- Sinopec (2023). Refineries & Petrochemicals, (Last Visited: September 17, 2023), Available at: http://www.sinopec.com/listco/En/about_sinopec/subsidiaries/refinery_petrochemical/
- Tang, F.C., Fesharaki, F. (1995). China Evolving Oil Trade Patterns and Prospects to 2000, *Natural Resources Forum*, 19(1), 47-58. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1477-8947.1995.tb00592.x>
- Taylor, M. (2014). *The Chinese State, Oil and Energy Security*, London: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137350558>
- Tobin, D. (2018). Technical Self-sufficiency, Pricing Independence: A Penrosean Perspective on China's Emergence as A Major Oil Refiner Since the 1960s, *Business History*, 61(4), 681-702. DOI: <https://doi.org/10.1080/00076791.2017.1413095>
- UNIPEC America Inc. (2018). About UNIPEC America, (Last Visited: September 16, 2023), Available at:

- [https://unipecamerica.com/#:~:text=\(UNIPPEC\)%2C%20a%20member%20of,regions%20all%20over%20the%20world](https://unipecamerica.com/#:~:text=(UNIPPEC)%2C%20a%20member%20of,regions%20all%20over%20the%20world)
- United States Securities and Exchange Commission(SEC) (2002). Annual Report Pursuant to Section 13 or 15(d) of the Securities Exchange Act of 1934,(Last Visited: September 16,2023) Available at: <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1108329/000114554903000742/u98519e20vf.htm>
- United States Securities and Exchange Commission(SEC) (2012). Investor Bulletin: American Depositary Receipts,(Last Visited: September 16,2023) Available at: <https://www.sec.gov/investor/alerts/adr-bulletin.pdf>
- United States Securities and Exchange Commission(SEC) (2015). Annual Report Pursuant to Section 13 or 15(d) of the Securities Exchange Act of 1934,(Last Visited: September 16,2023) Available at: <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/908732/000119312520122219/d868834d20f.htm>
- U.S. Department of State (2019). The United States to Impose Sanctions on Chinese Firm Zhuhai Zhenrong Company Limited for Purchasing Oil from Iran,(Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-to-impose-sanctions-on-chinese-firm-zhuhai-zhenrong-company-limited-for-purchasing-oil-from-iran/>
- Wang, H. (1993). China's Impact on the World Crude Oil Market, *Journal of Energy and Development*,19(1),81-96.DOI: <https://www.jstor.org/stable/24808017>
- Xu, M. (2023). China's Venezuelan Oil Imports Rebound in July, Fuel Oil Tapers Off,(Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.reuters.com/article/china-oil-venezuela-idUKL4N39O1KB>
- Zhang, S., Xu, M. (2021). China Cuts Second Batch of Crude Oil Import Quotas for Private Refiners- Document, Sources,(Last Visited: September 17,2023), Available at: <https://www.reuters.com/business/energy/china-cuts-2nd-batch-crude-oil-import-quotas-private-refiners-document-sources-2021-06-21/>
- Zhao, Y., Shi, X., Song, F. (2020). Has Chinese Outward Foreign Direct Investment in Energy Enhanced China's Energy Security?, *Energy Policy*,Vol.146,1-8.DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.111803>

Laws and Regulations

- Ministry of Foreign Trade & Economic Cooperation (1999). Circular on Issuing the Measures for Organizing the Implementation of the Import of Crude Oil and Finished Oil. Access Link: <http://www.lawinfochina.com/display.aspx?lib=law&id=1869&CGid=>
- National Development and Reform Commission(NDRC) (2015). Notice of the National Development and Reform Commission on Issues Related to

- the Use of Imported Crude Oil. Access Link: https://www.gov.cn/xinwen/2015-02/16/content_2820157.htm
- National People's Congress (2001). The 10th Five-Year Plan for Economic and Social Development of China (2001-2005). Access Link: <https://www.chinajusticeobserver.com/law/x/10th-five-year-plan-for-economic-and-social-development-20010315>
- National People's Congress (2011). The 11th Five-Year Plan for Economic and Social Development of China (2006-2010). Access Link: <https://www.chinajusticeobserver.com/law/x/11th-five-year-plan-for-economic-and-social-development-20110314>
- National People's Congress (2011). The 12th Five-Year Plan for Economic and Social Development of China (2011-2015). Access Link: <https://www.chinajusticeobserver.com/law/x/12th-five-year-plan-for-economic-and-social-development-20110316>
- National People's Congress (2016). The 13th Five-Year Plan for Economic and Social Development of China (2016-2020). Access Link: <https://www.chinajusticeobserver.com/law/x/13th-five-year-plan-for-economic-and-social-development-20160317>
- National People's Congress (2021). The 14th Five-Year Plan for Economic and Social Development of China (2021-2025). Access Link: <https://cset.georgetown.edu/publication/china-14th-five-year-plan/>
- State Council. (1982). PRC Exploitation of Offshore Oil Resources in Cooperation with Foreign Parties Regulations. Access Link: <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/roteopricwfe1069/>
- State Council (1993). PRC Exploitation of Onshore Oil Resources in Cooperation with Foreign Parties Regulations. Access Link: <http://www.lawinfochina.com/display.aspx?lib=law&id=9376&CGid=>
- World Trade Organization (2001). Accession of the People's Republic of China. Access Link: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=Q:/WT/L/432.pdf&Open=True>